Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

9 octombrie 2025*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Directiva 2003/88/CE – Organizarea timpului de lucru – Articolul 2 punctul 1 – Noțiunea de «timp de lucru» – Lucrări de ameliorare a zonelor naturale protejate – Timp de deplasare a lucrătorilor între un punct de plecare fix și zone naturale – Includerea acestui timp de deplasare în timpul de lucru al acestor lucrători”

În cauza C-110/24,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Curtea Superioară de Justiție a Comunității Valenciei, Spania), prin decizia din 24 ianuarie 2024, primită de Curte la 9 februarie 2024, în procedura

Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els Serveis Públics (STAS-IV)

împotriva

Valenciana d’Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA),

cu participarea:

Comissions Obreres del País Valencià (CCOO-PV),

Confederació General del Treball del País Valencià i Múrcia – (CGT-PV),

Unión General de Trabajadores del País Valenciano – (UGT-PV),

Sindicato Intercomarcal de Trabajadores de Castellón (SIT),

Unión Sindical Obrera de la Comunidad Valenciana (USO),

Colectivo de Personal Administrativo y Técnico de VAERSA (CPAT VAERSA),

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din doamna I. Ziemele (raportoare), președintă de cameră, și domnii A. Kumin și S. Gervasoni, judecători,

* Limba de procedură: spaniola.

avocat general: domnul J. Richard de la Tour,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA), de T. Lleo Alonso și I. Sánchez Lázaro, letradas;

– pentru Comissions Obreres del País Valencià (CCOO-PV), de A. M. García Mateu, abogada;

– pentru guvernul spaniol, de M. Morales Puerta, în calitate de agent;

– pentru Comisia Europeană, de I. Galindo Martín și D. Recchia, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prezenta cerere de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru (JO 2003, L 299, p. 9, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 3).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Sindicat de Treballadores i Trebaalladors de les Administracions i els Serveis públics (STAS-IV), pe de o parte, și Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA), pe de altă parte, în legătură cu includerea timpului de deplasare a lucrătorilor în domeniul biodiversității de la începutul și de la sfârșitul zilei lor de lucru în timpul de lucru al acestor lucrători.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii Europene

3 Articolul 1 din Directiva 2003/88, intitulat „Obiectul și domeniul de aplicare", prevede:

„(1) Prezenta directivă stabilește cerințe minime de securitate și sănătate pentru organizarea timpului de lucru.

(2) Prezenta directivă se aplică:

(a) perioadelor minime de repaus zilnic, de repaus săptămânal și de concediu anual, precum și pauzelor și timpului de lucru maxim săptămânal;

(b) anumitor aspecte ale muncii de noapte, ale muncii în schimburi și ale ritmului de lucru.

(3) Prezenta directivă se aplică tuturor sectoarelor de activitate, private sau publice, în sensul articolului 2 din Directiva 89/391/CEE [a Consiliului din 12 iunie 1989 privind punerea în aplicare de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă (JO 1989, L 183, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 88], fără a aduce atingere articolelor 14, 17, 18 și 19 din prezenta directivă.

[…]”

4 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Definiții”, prevede la punctele 1 și 2:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «timp de lucru» se înțelege orice perioadă în care lucrătorul se află la locul de muncă, la dispoziția angajatorului și își exercită activitatea sau funcțiile, în conformitate cu legislațiile și practicile naționale;

2. prin «perioadă de repaus» se înțelege orice perioadă care nu este timp de lucru.”

Dreptul spaniol

5 Ley del Estatuto de los Trabajadores (Legea privind statutul lucrătorilor), în versiunea care rezultă din Real Decreto legislativo 2/2015, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores (Decretul regal legislativ 2/2015 de aprobare a textului reformat al Legii privind statutul lucrătorilor) din 23 octombrie 2015 (BOE nr. 255 din 24 octombrie 2015, p. 100224), prevede la alineatele 1, 3 și 5 ale articolului 34, intitulat „Timpul de lucru”:

„1. Durata timpului de lucru este stabilită în convențiile colective sau în contractele de muncă.

Durata maximă a timpului normal de lucru este de 40 de ore pe săptămână de lucru efectiv în medie anuală.

[…]

3. Între sfârșitul unei perioade de lucru și începutul următoarei perioade de lucru trebuie să treacă cel puțin 12 ore.

Numărul de ore normale de lucru efective nu poate depăși 9 ore pe zi, cu excepția cazului în care o convenție colectivă sau, în lipsa acesteia, un acord încheiat între întreprindere și reprezentanții lucrătorilor prevede o altă repartizare a timpului de lucru zilnic, repausul între perioadele de lucru trebuind în orice caz să fie respectat.

[…]

5. Timpul de lucru se va calcula astfel încât atât la începutul, cât și la sfârșitul zilei de lucru lucrătorul să se afle la locul de muncă.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

6 VAERSA, societate pe acțiuni al cărei capital este deținut în majoritate de Generalitat Valenciana (Guvernul Regiunii Valenciei, Spania), este o întreprindere publică însărcinată cu executarea unor investiții publice destinate ameliorării zonelor naturale ale rețelei ecologice europene Natura 2000. În acest scop, VAERSA intervine în zone naturale situate pe întreg teritoriul Comunității Valenciei, prin intermediul a 15 brigăzi compuse din patru persoane fiecare, a căror acțiune este împărțită în arii geografice prestabilite, și anume, mai precis, șase brigăzi în Provincia Valencia (provincia Valencia, Spania), patru brigăzi în Provincia de Alicante (provincia Alicante, Spania) și cinci brigăzi în Provincia de Castellón (provincia Castellón, Spania).

7 Personalul din domeniul biodiversității repartizat în aceste brigăzi, sub denumirea de „personal pentru rețeaua Natura 2000”, își furnizează serviciile în microrezervații naturale. Pentru a se deplasa în acestea, lucrătorii respectivi dispun de vehicule care aparțin VAERSA, cu care se deplasează de la un punct de plecare denumit „bază”. „Bazele” sunt locuri fixate, pentru fiecare brigadă, într-o localitate de referință din spațiul natural în care lucrătorii respectivi își exercită funcțiile.

8 VAERSA dispune, de asemenea, de șefi de echipă la nivel provincial. În fiecare lună, șefii de echipă sunt informați, printr-un mesaj primit prin intermediul aplicației de comunicare online WhatsApp, cu privire la tabelele de serviciu lunare defalcate pe provincie, pe brigadă și pe zi de lucru specifică, în care sunt indicate amplasarea exactă a șantierelor, lucrările care trebuie efectuate de fiecare brigadă și celelalte aspecte tehnice.

9 Lucrătorii în cauză se deplasează prin mijloace proprii de la domiciliu până la bază, unde trebuie să fie la ora 8:00. Odată ajunși la bază, un vehicul este pus la dispoziția lor de VAERSA, în care se află echipamentul necesar pentru realizarea lucrărilor. De la bază, aceștia se deplasează la bordul acestui vehicul, condus de un lucrător de la VAERSA, până la șantierul în cauză. La ora 15:00, lucrările pe acest șantier se opresc, iar lucrătorii sunt readuși la bază în vehiculul menționat. De la bază, aceștia ajung la domiciliul lor prin mijloace proprii.

10 Deși contractele individuale de muncă ale lucrătorilor din domeniul biodiversității prevăd că timpul de deplasare, consacrat traseelor dus-întors de la bază la șantierul microrezervației în cauză și de la acesta la bază, nu este considerat a fi timp de lucru efectiv, în practică, VAERSA contabilizează ca atare timpul de deplasare zilnică al acestor lucrători de la bază până la acest șantier. În schimb, această societate nu contabilizează traseul de întoarcere, efectuat între șantierul respectiv și bază, la sfârșitul zilei de lucru.

11 Sesizat de STAS-IV cu o acțiune colectivă împotriva VAERSA, Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Curtea Superioară de Justiție a Comunității Valenciei, Spania), care este instanța de trimitere, arată că părțile din litigiul principal nu contestă situația de fapt aflată la originea acestui litigiu. Potrivit acestei instanțe, se ridică însă în esență problema dacă timpul traseului de întoarcere al lucrătorilor din domeniul biodiversității de la microrezervația în care efectuează lucrările în cauză până la baza stabilită de VAERSA trebuie contabilizat ca fiind „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88.

12 Instanța de trimitere precizează că, în temeiul Hotărârii din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578), Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) a considerat, în hotărârea nr. 605/2020 din 7 iulie 2020, că, în ceea ce privește o întreprindere care furnizează servicii de instalare, de întreținere și de reparare a

ascensoarelor, timpul de deplasare a lucrătorilor în cauză de la domiciliile lor până la cele ale clienților trebuie considerat a fi timp de lucru. Astfel, această instanță a apreciat că, „dacă deplasarea la domiciliul clientului este indispensabilă pentru dezvoltarea activității întreprinderii, care nu ar fi în măsură să instaleze, să întrețină sau să repare ascensoare în cazul în care nu și-ar trimite lucrătorii, cu echipamentele și instrumentele necesare, la domiciliul clienților, cu repercutarea subsecventă asupra facturării acestor servicii, este clar că aceste deplasări trebuie considerate timp de lucru”.

13 Hotărârea nr. 617/2021 a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) din 9 iunie 2021 privind deplasările lucrătorilor care efectuează lucrări de întreținere a mașinilor industriale ar fi în același sens.

14 Cu toate acestea, instanța de trimitere semnalează divergențe în jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă). Prin hotărârea nr. 784/2019 din 19 noiembrie 2019, acesta ar fi refuzat astfel să considere timp de lucru timpul deplasărilor efectuate de pompieri într-un aeroport, între clădirea tehnică de serviciu, în care lucrează atunci când nu efectuează o intervenție, și locul în care trebuie să continue acțiunea întreprinsă de colegii lor. Tribunal Supremo (Curtea Supremă) ar fi justificat această poziție considerând că, „în timpul care se scurge pentru a se deplasa de la blocul tehnic până la parcul de salvare pentru aeronave și de stingere a incendiilor, [lucrătorii în cauză] nu sunt cu adevărat la dispoziția angajatorului, ci efectuează o sarcină pregătitoare similară celei a deplasării de la vestiarul întreprinderii la locul de muncă. Faptul că, din motive de securitate, ar trebui mai întâi să se acceseze blocul tehnic și să se utilizeze un card de acces magnetic nu înseamnă că timpul de lucru a început să curgă. În acest interval de timp, lucrătorul nu trebuie să îndeplinească nicio sarcină personală și nici nu poate fi afectat niciunei sarcini, întrucât se află în afara cadrului activității sale productive”.

15 În plus, instanța de trimitere arată că, în trecut, ea însăși a ajuns la soluții contradictorii în două cauze care priveau acțiuni individuale formulate de doi lucrători în domeniul biodiversității împotriva VAERSA în legătură cu luarea în considerare a deplasărilor lor între bază și microrezervațiile în cauză, deși în cadrul soluționării acestor cauze se întemeiase pe aceeași jurisprudență a Curții.

16 Astfel, în hotărârea nr. 2696/2021 din 21 septembrie 2021, instanța de trimitere ar fi refuzat să considere drept timp de lucru deplasările efectuate de lucrători între bază și microrezervațiile în cauză pentru motivul că, în timpul acestor deplasări, acești lucrători nu erau la dispoziția angajatorului lor și nici nu erau în măsură să își exercite funcțiile. Dimpotrivă, în hotărârea nr. 3555/2021 din 3 decembrie 2021, această instanță ar fi considerat că deplasările menționate constituiau timp de lucru.

17 În această privință, îndoielile instanței de trimitere cu privire la aspectul dacă astfel de deplasări constituie timp de lucru, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, provin din faptul că, deși este adevărat că, în timpul deplasării de la șantierul în cauză la bază, lucrătorii din domeniul biodiversității nu își exercită funcțiile, ei nici nu pot dispune în mod liber de timpul lor, întrucât această deplasare se efectuează în mod obligatoriu într-un vehicul care aparține angajatorului lor, la un moment predeterminat și potrivit unui program stabilit de acest angajator.

18 În aceste condiții, Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Curtea Superioară de Justiție a Comunității Valenciei) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 2 din Directiva [2003/88] trebuie interpretat în sensul că timpul alocat deplasărilor efectuate de lucrători cu vehiculul întreprinderii la începutul și la sfârșitul zilei de lucru, de la bază la microrezervația sau la șantierul unde își exercită funcțiile și de la acesta la bază, constituie «timp de lucru», în sensul articolului 2 din [această] directivă?”

Cu privire la întrebarea preliminară

19 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că timpul consacrat traseelor dus-întors pe care lucrătorii sunt obligați să le efectueze împreună la o oră definită de angajatorul lor și cu un vehicul care aparține acestuia, pentru a se deplasa dintr-un loc precis, determinat de acest angajator, la locul în care este furnizată prestația caracteristică prevăzută de contractul de muncă încheiat între acești lucrători și angajatorul menționat trebuie sau nu considerat „timp de lucru” în sensul acestei dispoziții.

20 În ceea ce privește modul de redactare a articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, această dispoziție definește noțiunea de „timp de lucru” ca fiind „orice perioadă în care lucrătorul se află la locul de muncă, la dispoziția angajatorului și își exercită activitatea sau funcțiile”. În schimb, la articolul 2 punctul 2 din această directivă, noțiunea de „perioadă de repaus” este definită ca fiind „orice perioadă care nu este timp de lucru”.

21 Pe de altă parte, Curtea a statuat că Directiva 2003/88 nu prevede o categorie intermediară între perioadele de lucru și cele de repaus, aceste două categorii excluzându-se reciproc (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctele 25 și 26, precum și jurisprudența citată).

22 În această privință, din jurisprudența Curții reiese că noțiunile de „timp de lucru” și de „perioadă de repaus” în sensul Directivei 2003/88 reprezintă noțiuni ale dreptului Uniunii care trebuie definite în funcție de caracteristici obiective, cu referire la sistemul și la finalitatea acestei directive, care urmărește stabilirea unor cerințe minime destinate îmbunătățirii condițiilor de viață și de muncă ale lucrătorilor. Astfel, numai o asemenea interpretare autonomă poate garanta eficacitatea deplină a directivei, precum și aplicarea uniformă a acestor noțiuni în toate statele membre (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 27 și jurisprudența citată).

23 În plus, articolul 2 din aceeași directivă nu se numără printre dispozițiile acesteia de la care se poate deroga (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 28 și jurisprudența citată).

24 Astfel, pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie să se examineze dacă, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, elementele constitutive ale noțiunii de „timp de lucru”, amintite la punctul 20 din prezenta hotărâre, sunt sau nu întrunite în ceea ce privește timpul de deplasare al lucrătorilor, cu ajutorul unui vehicul care aparține angajatorului lor, între

un punct de plecare stabilit de acesta și zone naturale în care acești lucrători își exercită funcțiile și, prin urmare, dacă acest timp trebuie considerat ca fiind „timp de lucru” în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88.

25 În ceea ce privește primul element constitutiv al noțiunii de „timp de lucru”, potrivit căruia lucrătorul trebuie să fie în exercitarea activităților sau a funcțiilor sale, Curtea a statuat deja că lucrătorii trebuie considerați ca aflându-se în exercitarea activităților sau a funcțiilor lor în timpul de deplasare între domiciliu și locurile în care se află clienții lor, având în vedere că astfel de deplasări reprezintă instrumentul necesar pentru executarea prestațiilor tehnice ale acestor lucrători la acești clienți. În aceste condiții, lucrătorii care se află într-o astfel de situație trebuie considerați ca aflându-se în exercitarea activităților sau a funcțiilor lor în această perioadă de deplasare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctele 32 și 34).

26 În speță, din dosarul de care dispune Curtea reiese că lucrătorii în cauză își exercită funcțiile în zone naturale situate pe întreg teritoriul Comunității Valenciei, mai precis în diferite microrezervații naturale. Aceștia nu se deplasează direct de la domiciliu la șantierul care le este atribuit, ci sunt obligați să ajungă la un punct de plecare, determinat de VAERSA, la o oră dată. De la acest punct de plecare, denumit „bază”, aceștia trebuie să se deplaseze cu ceilalți membri ai echipei lor într-un vehicul care aparține VAERSA, condus de un lucrător al acesteia din urmă și care transportă de asemenea materialul necesar pentru realizarea lucrărilor în cauză. Atunci când au încheiat munca, acești lucrători sunt transportați din nou în acest vehicul de la acest șantier până la bază, de la care ajung la domiciliu prin mijloace proprii. În plus, din decizia de trimitere reiese că, în fiecare lună, șefii de echipă desemnați sunt informați, în special, cu privire la amplasarea exactă a șantierului respectiv.

27 Sub rezerva unor verificări care revin instanței de trimitere, rezultă că modalitățile aferente deplasării lucrătorilor din domeniul biodiversității în cauză sunt prevăzute de angajatorul acestora, care desemnează, printre altele, mijlocul de transport utilizat în scopul acestei deplasări, punctul de plecare și de întoarcere al acestuia, ora plecării pentru deplasarea respectivă, precum și destinația, și anume un șantier. În consecință, acești lucrători nu au un loc de muncă fix și obișnuit. Ei trebuie în mod necesar să se deplaseze pentru a furniza prestațiile prevăzute de contractul de muncă încheiat cu acest angajator, respectând în același timp modalitățile de deplasare impuse de acesta.

28 În aceste condiții, astfel de deplasări trebuie considerate ca fiind indisolubil legate de calitatea lor de lucrător în domeniul biodiversității și, prin urmare, inerente exercitării activității lor. În consecință, trebuie să se considere că lucrătorii care se află într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal își exercită activitățile sau funcțiile în timpul de deplasare, la începutul și la sfârșitul zilei de lucru, de la un loc determinat de angajatorul lor până la șantierul în care își exercită funcțiile și de la acesta până la locul respectiv.

29 În ceea ce privește al doilea element constitutiv al noțiunii de „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, potrivit căruia lucrătorul trebuie să se afle la dispoziția angajatorului în acest timp, Curtea a statuat că factorul determinant este faptul că lucrătorul este obligat să fie prezent fizic la locul determinat de angajator și să rămână la dispoziția acestuia pentru a putea efectua imediat, în caz de nevoie, prestațiile corespunzătoare (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 35 și jurisprudența citată).

30 Astfel, pentru ca un lucrător să poată fi considerat ca fiind la dispoziția angajatorului său, acest lucrător trebuie să fie pus într-o situație în care este obligat, din punct de vedere juridic, să respecte instrucțiunile angajatorului său și să își desfășoare activitatea pentru acesta (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 36).

31 În schimb, din jurisprudența Curții reiese că posibilitatea ca lucrătorii să își gestioneze timpul fără constrângeri majore și să se consacre propriilor interese este un element de natură să arate că perioada de timp examinată nu constituie timp de lucru în sensul Directivei 2003/88 (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 37 și jurisprudența citată).

32 În speță, din cererea de decizie preliminară reiese că, în timpul deplasărilor lor de la bază la locul în care este furnizată prestația caracteristică prevăzută de contractul de muncă în cauză și, invers, de la acest loc până la bază, lucrătorii în cauză sunt obligați să urmeze instrucțiunile angajatorului lor. Astfel, acest angajator este cel care dispune ca personalul său să se întâlnească la bază, a cărei localizare este stabilită de angajatorul menționat, la o oră definită, pentru a se deplasa împreună, într-un vehicul care aparține aceluiași angajator, condus de un lucrător al acestuia, până la locul respectiv.

33 Astfel, sub rezerva verificărilor care revin instanței de trimitere, trebuie să se considere că, pe durata necesară pentru deplasare, care este cel mai adesea incompresibilă, lucrătorii în cauză nu au posibilitatea de a dispune în mod liber de timpul lor și de a se consacra propriilor interese, astfel încât, prin urmare, se află la dispoziția angajatorilor lor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 39).

34 În consecință, în cursul deplasărilor menționate, acești lucrători trebuie considerați ca aflându-se la dispoziția angajatorului lor, astfel încât al doilea element constitutiv al noțiunii de „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, este caracteristic în speță.

35 În sfârșit, în ceea ce privește al treilea element constitutiv al acestei noțiuni, potrivit căruia lucrătorul trebuie să se afle la locul de muncă în perioada avută în vedere, Curtea a arătat că, dacă un lucrător care nu mai are un loc de muncă fix își exercită funcțiile în cursul deplasării pe care o efectuează la sau de la un client, acest lucrător trebuie de asemenea să fie considerat ca aflându-se la locul de muncă pe durata acestei deplasări. Astfel, din moment ce deplasările sunt indisolubil legate de calitatea de lucrător care nu are un loc de muncă fix sau obișnuit, locul de muncă al unor asemenea lucrători nu poate fi redus la locurile de intervenție fizică a acestor lucrători la clienții angajatorului lor (Hotărârea din 10 septembrie 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, punctul 43).

36 În speță, sub rezerva verificărilor care revin instanței de trimitere și astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 27 și 28 din prezenta hotărâre, trebuie să se considere că lucrătorii în cauză, în cursul deplasărilor pe care le efectuează de la bază până la șantierul în cauză, precum și de la șantier până la bază, nu au un loc de muncă fix și se află în exercitarea activităților sau a funcțiilor lor.

37 Rezultă din cele ce precedă că, pe durata acestor deplasări, lucrătorii menționați trebuie considerați ca aflându-se la locul de muncă, astfel încât al treilea element constitutiv al noțiunii de „timp de lucru”, în sensul articolului 2 punctul 1 din Directiva 2003/88, este de asemenea îndeplinit în speță.

38 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88 trebuie interpretat în sensul că timpul consacrat traseelor dus-întors pe care lucrătorii sunt obligați să le efectueze împreună la o oră definită de angajatorul lor și cu un vehicul care aparține acestuia pentru a se deplasa dintr-un loc precis, determinat de acest angajator, la locul în care este furnizată prestația caracteristică prevăzută de contractul de muncă încheiat între acești lucrători și angajatorul menționat trebuie considerat „timp de lucru”, în sensul acestei dispoziții.

Cu privire la cheltuielile de judecată

39 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

Articolul 2 punctul 1 din Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru

trebuie interpretat în sensul că

timpul consacrat traseelor dus-întors pe care lucrătorii sunt obligați să le efectueze împreună la o oră definită de angajatorul lor și cu un vehicul care aparține acestuia pentru a se deplasa dintr-un loc precis, determinat de acest angajator, la locul în care este furnizată prestația caracteristică prevăzută de contractul de muncă încheiat între acești lucrători și angajatorul menționat trebuie considerat „timp de lucru”, în sensul acestei dispoziții.

Semnături